

בתי המשפט

עמנו 000311/05		בית משפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית משפט לעניינים מינהליים	
12/07/2005		כבוד השופט דוד חשין, סגן נשיא	לפני:

בעניין: **בורוכוב איתמר**

בעצמו

המערער**נגד**

- 1. ראש הממשלה (נמחק)
 - 2. שר התחבורה
 - 3. שר הבריאות
 - 4. שר הביטחון
 - 5. רשות הרישוי
 - כולם ע"י פרקליטות מחוז ירושלים
 - באמצעות ב"כ עו"ד מוחמד חאגי' יחיא
- המשיבים**

פסק דין**מהות הערעור**

1. ערעור זה עניינו בהחלטת רשות הרישוי מיום 29.3.05 שלא להחזיר למערער את רישיון הנהיגה.

רקע עובדתי

2. המערער, נכה צה"ל בשיעור של 50% לצמיתות, נפגע בהלם קרב. הפגיעה המצערת ארעה בעת שכוח הסיוור בו שירת הותקף בטעות ע"י מטוס פנטום של חיל האוויר ביום החמישי למלחמת לבנון (1982). באותה תקיפה נהרגו 24 מחיילי הכוח.

3. בשנת 2001 הגיש המערער (בעל רישיון נהיגה מאז שנת 1979) בקשה לאגף השיקום שבמשרד הביטחון לקבלת רכב רפואי. בעקבות בקשתו הופנה המערער למכון הרפואי לבטיחות בדרכים שבמשרד הבריאות (להלן – **מרב"ד**). לאחר שעבר בהצלחה את הבדיקות, אושרה לו רכישת רכב רפואי, ללא מיסים. רישיון הנהיגה ברכב אושר לו "בתנאי בקורת" (ראו נספח 7 לערעור), מבלי שהמערער, לדבריו, ידע על כך.

4. בשנת 2003 זומן המערער לביקורת במרב"ד. בחוות דעתה מיום 24.6.03 המליצה פסיכולוגית של המרב"ד להפסיק את נהיגתו של המערער. זאת משום ש"המימצאים מעלים ריבוי ע"ת מסוכנות בתקופה

האחרונה אצל נהג עם קשיים אמוציונליים ותפקודיים, ויש ספק רב לגבי שיפוטו בנושאי נהיגה. בנוסף - היסטוריה של שימוש ממושך בסמים" (נספח 7 לערעור). לפיכך, ביום 17.9.03 המליץ המרבי"ד שלא להמשיך את רישיון הנהיגה של המערער בשל "אי התאמה אישיותית לנהיגה" (תוך מתן אפשרות להגיש בקשה לבדיקה מחודשת כעבור שנה).

5. המערער, שלדבריו לא ידע על המלצה זו, פנה ביום 14.3.04 למשרד הרישוי בבקשה לחדש את רישונו. בעקבות המלצת המרבי"ד, סורבה בקשתו. ביום 15.3.04 פנה המערער לשר התחבורה (ולראש הממשלה) בבקשה לסייע לו בפתרון בעייתו. במכתב מיום 18.3.04, הודיע מנהל אגף רישוי ותפעול למערער, כי הזמן למשרד הרישוי ליום 2.3.04 (במכתב שנשלח לכתובת שמסר במרבי"ד), ומשלא הגיע, נפסל רישונו. המנהל ציין, כי יוכל לערור על החלטה זו בתוך 30 ימים ועד ליום 1.4.04 (נספח 1 לערעור).

לעומת זאת, במכתב מיום 17.3.04 הודיע לו פרופ' מי' שני, יו"ר ועדת הערר, כי הוועדה איננה רשאית לדון בהחלטה מספטמבר 2003, כי אי ידיעתו אודות ההחלטה מספטמבר 2003 איננה רלוונטית, וכי באם רישונו נלקח ממנו בספטמבר 2003, יוכל לשוב ולהיבדק ע"י המרבי"ד בספטמבר 2004 (נספח 3 לערעור).

6. ביום 17.3.04 עתר המערער לבית המשפט העליון, והופנה לבית המשפט לעניינים מינהליים. בדיון שהתקיים ביום 16.5.04 בבית המשפט לעניינים מינהליים בת"א, לפני כבוד השופט פוגלמן (עת"מ 1579/04), הסכימו הצדדים שעניינו של המערער יובא לפני ועדת הערר בהקדם האפשרי, ולא יאוחר משיבתה הקרובה, ולפיכך נמחקה העתירה (נספח 4 לערעור).

לאחר שלא זומן להופיע לפני הוועדה, הגיש המערער ביום 1.6.04 בקשה לפי פקודת ביזיון בית המשפט (נספח 5 לערעור). לאחר שבינתיים, ביום 7.6.04, הופיע המערער לפני הוועדה, נתייתר הדיון בה. ברם, בהחלטתו (מיום 22.6.04) חייב השופט פוגלמן את המדינה בהוצאות, הן בשל כך שלא עמדה בהצהרתה והן בשל כך שהעתירה הוגשה בשעתו עקב עמדה מוטעית של הרשות שלא איפשרה לשמוע את הערר (נספח 6 לערעור).

7. ביום 7.6.04, כאמור, הופיע המערער בפני ועדת הערר (בהרכב הפרופסורים: מי' שני, זוהר ודוידסון - סעי' 19 לערעור). המערער הגיש לוועדה מכתב (מיום 4.4.04) החתום על ידי ד"ר לפידוס, הרופאה המטפלת בו במרכז הקהילתי לבריאות הנפש תל-אביב ע"ש בריל, ועל ידי ד"ר אילה שוכוביצקי, סגנית מנהלת יחידת הטראומה. במכתבן אומרות הרופאות, כי עפ"י "המידע שברשותנו אין מניעה במצבו הנפשי הנוכחי שימשיך להחזיק ברישיון לרכב פרטי" (נספח 8 לערעור). בנוסף הגיש המערער מכתב (מיום 4.4.04) בחתימתם של מנהל המרכז, פרופ' לאור, ד"ר שוכוביצקי וד"ר לפידוס, המפרט את מצבו של המערער וקובע כי "הנהיגה עבור איתמר הינה אלמנט מרגיע, כשאינו יכול לנהוג חש באי שקט וחוסר אונים, דבר היכול לגרום להחמרה במצבו" (נספח 9 לערעור).

8. ועדת הערר החליטה לשלוח את המערער לבדיקה פסיכולוגית במכון רום-פילת (להלן - המכון). הבדיקות נערכו ביום 21.6.04 ונמשכו כ-5 שעות. ביום 24.7.04 קיים הפסיכולוג הראשי של המכון שיחת סיכום עם המערער (סעי' 20 לערעור). סיכום האבחון והערכת האישיות נעשה ביום 28.7.04. מסקנתו החיובית של המכון ניתנה בזו הלשון: "בהתחשב בכל הממצאים והשלכותיהם, מומלץ להערכתנו לשקול בחיוב את החזרת רישיון הנהיגה, תוך התנייתו בביקורת עבירות התנועה בעוד כשנה" (נספח 20 לערעור).

9. ביום 23.9.04, לאחר קבלת חוות הדעת מן המכון (שהמערער לא ידע את תוכנה), קיימה ועדת הערר פגישה נוספת עימו (פרופ' נוי החליף את פרופ' מי' שני, אך לדברי המערער, נכח האחרון בפגישה - סעי' 21 לערעור). הוועדה החליטה הפעם כי על המערער לבצע 3 בדיקות לגילוי סמים וזאת עד ליום 1.10.04, וכן לעבור אבחון נוסף במכון. בבדיקות לא נתגלו סמים בגופו של המערער (נספחים 10, 11, 12 לערעור). ביום 18.10.04 נערך למערער אבחון נוסף של כ-25 דקות - מבחן רורשאך.

10. בטרם נתקבלו מן המכון תוצאות המבחן הנוסף ביקשה הוועדה, לדבריה, מיו"ר הוועדה, פרופ' מי שני, להעביר למרכז הקהילתי לבריאות הנפש בתל אביב (שבו מטופל המערער) את מימצאי הבדיקה הסופיים של המכון "כשיגיעו" ואת "גישתנו לא להחזיר את הרישיון" (עמוד שני לנספח 22 לערעור). לכן, כתב פרופ' מי שני, ביום 22.11.04, לפרופ' לאור, מנהל המרכז, ולאחר מכן, לדברי הוועדה, לאור בקשת המערער במכתבו מיום 3.12.04 (נספח 13 לערעור), גם לד"ר לפידוס, הרופאה המטפלת. לא נתקבלה תגובה מן המרכז (שם). העתקי המכתבים לא הוגשו לבית המשפט.

11. חוות הדעת השניה של המכון, מיום 10.11.04, מכילה את חוות הדעת הראשונה (מיום 28.7.04) **במלואה** - להוציא ההמלצה "**לשקול בחיוב את החזרת רישיון הנהיגה, תוך התנייתו בבדיקות עבירות התנועה בעוד כשנה**", שהושמטה, בתוספת ציון העובדה כי למערער הועבר מבחן רורשאך בפגישה נוספת – ובהמשך לה (החל מהפיסקה השביעית שבעמ' 3) את ההערכה עפ"י מבחן הרורשאך. **המסקנה הפעם היתה שונה, לאמור: "מכלול המימצאים מקשה מאוד על הניבוי כיצד יגיב איתמר למצבי לחץ. האם יישען על מה שנתפס בעיניו כלוגי ורציונלי בעת קבלת החלטות או האם יישמע לעולמו הריגשי הכרוך בדיכוד, חרדה, מתח ועצבנות. לפיכך, לא נוכל להמליץ בשלב זה על החזרת רישיון הנהיגה"** (נספח 15 לערעור).

12. ביום 3.12.04 פנה המערער לוועדה בבקשה לקבל את תוצאות **שתי** הבדיקות שנערכו לו במכון בימים 21.6.04 ו-18.10.04 (נספח 13 לערעור). בנוסף, הלן על כי למרות שנאמר לו כי יקבל תשובה בתוך 6 שבועות (עד ליום 7.11.04), טרם קיבלה. במכתב תשובתו מיום 6.12.04 (נספח 14 לערעור) ציין פרופ' מי שני (בהתייחס לדברים האחרונים), שלמערער נאמר מפורשות כי לאחר הבדיקה הנוספת במכון והבירור יוזמן לבדיקה נוספת ע"י הוועדה. פרופ' שני הודיעו כי נתבקשה הבהרה נוספת בעניינו שלאחריה יוזמן לבדיקה סופית בפני "ועדה עליונה" של שלושה רופאים פסיכיאטריים. למכתבו צירף פרופ' שני את "**תוצאות המבחנים הפסיכודיאגנוסטיים אשר הועברו לנו ביום 10.11.04**" (שם), דהיינו, רק את חוות הדעת **השניה** של המכון.

ביום 12.12.04 פנה המערער למכון וביקש לברר לאן נעלמו תוצאות האיבחון **השני** (בסוברו כי קיבל את חוות הדעת הראשונה). המכון השיב, כי תוצאות המבחנים נשלחו בנפרד לוועדה לפני כחודשיים. לפיכך, למחרת היום פנה המערער לוועדה וביקש לקבל את תוצאות המבחן **השני** (שנערך לו ביום 18.10.04). בנוסף, ביקש לקבל החזר הוצאות בדיקות השתן לגילוי סמים.

בתגובתו מיום 20.12.04 כתב לו פרופ' מי שני, כי אילו טרח לקרוא את המסמך ששלח לו (דהיינו, את חוות הדעת מיום 10.11.04) היה מגלה כי הוא מתייחס גם למבחן הרורשאך. בנוסף, הודיעו, כי ועדת הערר איננה משלמת עבור בדיקות רפואיות שעליו לעשות (נספח 17 לערעור).

13. ביום 26.12.04 שוב עתר המערער לבית המשפט לעניינים מינהליים בת"א (עת"מ 3145/04). בעתירתו ביקש המערער להורות **להמציא לו את התוצאות המקוריות של שתי הבדיקות שעבר במכון**, לשלם לו את עלות בדיקות השתן, ולמסור לו את החלטת ועדת הערר.

בנקודה זו אקדים לרגע את המאוחר: ביום 31.3.05 מסרו הצדדים הודעה מוסכמת לבית המשפט, שקיבלה תוקף של פסק דין, ולפיה ימסרו המשיבים למערער את החלטת ועדת הרישוי בערר, את המלצת ועדת הערר מיום 7.2.05, ואת חוות הדעת הראשונה של המכון מיום 28.7.04. המדינה גם הסכימה לשלם למערער את עלות בדיקות השתן.

14. ובחזרה לרצף הכרונולוגי: ביום 20.1.05 - וגם זו הפעם מבלי שידע עדיין על ההמלצה החיובית שבחוות הדעת הראשונה של המכון - הופיע המערער שוב בפני ועדת הערר (באותו הרכב: הפרופסורים נוי,

דוידסון וזהר). בחוות דעתם מיום 7.2.05 הגיעו השלושה למסקנה פה אחד "כי אכן יש סיכון בהמשך נהיגתו (של המערער) **במצבו הנפשי**" (שם, בעמוד שני).

15. בעקבות המלצת ועדת הערר החליט אגף הרישוי ביום 29.3.05 לדחות את הערר לגבי רישיונות נהיגה "א, ט, 2" וקיימת מחלוקת בין הצדדים האם מדובר גם בשלילת הרישיון לנהיגה באופנוע.

רקע דיוני

16. בד בבד עם הערעור הגיש המערער בקשה דחופה לצו ביניים (בש"א 1306/05). בהחלטתי מיום 10.4.05 הוריתי למשיבים להגיש תשובתם לבקשה ולצרף תצהיר לאימות העובדות. המשיבים לא צירפו תצהיר לתגובתם, בנמקם זאת בכך שכל העובדות המפורטות בה אינן שנויות במחלוקת. הפועל היוצא מכך, שבתגובתם לא הכחישו המשיבים אף לא טענה עובדתית אחת שהעלה המערער. משכך, לא נותר לי אלא לצאת מן ההנחה שכל טענותיו העובדתיות של המערער, שנתמכו בתצהיר, נכונות הן. במהלך הדיון בבקשה לצו ביניים, שהתקיים ביום 3.5.05, הסכימו הצדדים להצעתו, כי לאור הטיעון הארוך שהשמיעו, יינתן פסק דין בערעור על בסיס כל החומר שלפניי (עמ' 7).

בטרם אעבור לדיון לגופו של עניין, ראיתי לומר כי המערער, שייצג עצמו בערעור, טען בפניי שעה ארוכה, בשופי ובנחת, בטוב טעם ודעת, תוך גילוי בקיאות בעובדות והבנה בסוגיות הנדונות.

דיון

17. ההליכים שהובילו להחלטת ועדת הערר, לדחות את הערר על החלטת המרב"ד לשלול את רישיון הנהיגה של המערער, התאפיינו בפגמים ובהתנהלות בעייתית, כפי שיפורטו להלן.

18. ביסוד חוזה"ד של הפסיכולוגית של מרב"ד שערכה למערער את המבדקים הפסיכולוגיים, היו לכאורה שני נתונים אובייקטיביים – ריבוי עבירות תנועה מסוכנות שביצע המערער והיסטוריה של שימוש במריחואנה: "המימצאים מעלים ריבוי ע"ת מסוכנות בתקופה האחרונה אצל נהג עם קשיים אמוציונליים ותפקודיים, ויש ספק רב לגבי שיפוטו בנושאי נהיגה. בנוסף - היסטוריה של שימוש ממושך בסמים" (נספח 7 לערעור). אדון בנתונים אלה להלן.

בחוות דעתה מציינת הפסיכולוגית, כי על שם המערער רשומות 23 עבירות תנועה, וכי הוא "זומן לביקורת לאחר הופעת ע"ת מסוכנות בתקופה האחרונה" (ההדגשה שלי – ד' ח'). לעומת זאת, בדיון שהתקיים לפניי הבהיר ב"כ המשיבים, כי בתקופה שמינואר 2001 ועד לפברואר 2003 עבר המערער 13 עבירות (עמ' 5). מגיליון הרשעות תעבורה קודמות שהגישו המשיבים (מש/1), עולה כי מתחילת שנת 2001 (ינואר) ועד לאמצע שנת 2003 (יולי), ביצע המערער 13 עבירות. ב"כ המשיבים ראה להדגיש את העבירות של נהיגה ללא ביטוח, נהיגה במהירות שמעל למותר, אי עצירה בקו העצירה באור אדום, נהיגה ללא רישיון, נהיגה בנתיב שיוחד לאוטובוס (עמ' 5). בגין עבירות אלה, שילם המערער קנסות, ולא נרשמו לו נקודות.

אשר לשימוש במריחואנה, הפסיכולוגית כותבת כי בדו"חות הרפואיים צויין שימוש ממושך במריחואנה, ובעבר – גם באלכוהול, ומציינת בהדגשה כי המערער "מדווח על שימוש במריחואנה בערך אחת לחודש, פעם אחרונה לפני שבועיים, ומקפיד שיעברו 5-6 שעות בטרם נוהג" (שם).

הפסיכולוגית ראתה לנגד עיניה ריבוי עבירות – 23, בעוד שבשנתיים וחצי שקדמו למועד שבו בדקה אותו, לא עבר המערער אלא 13 עבירות. הפסיכולוגית סברה שמדובר בעבירות תנועה מסוכנות, אך לא כך, באשר לא

גררו בעקבותיהן נקודות למערער, והסתכמו בתשלום קנסות, בהיותן רובן עבירות של ברירת קנס (למעט נהיגה ללא רישיון, ונהיגה ללא ביטוח). הפסיכולוגית ראתה בפניה בעיה של שימוש במריחואנה, והתברר לבסוף כי לא היא.

נתונים בלתי מדוייקים על עבירות התנועה, בעייה עקב שימוש במריחואנה, שהיתה כלא היתה, ורקעו של המערער כהלום קרב (שלא הפריע לו לנהוג עד אז, כפי שלא הפריע למרב"ד להמליץ בשעתו ליתן לו רישיון), הם שהיו בפני הפסיכולוגית בעת שבדקה את המערער, וברי מתוך חוות דעתה כי היה להם השפעה על אבחנותיה ועל המלצתה להפסיק את נהיגתו.

19. המערער הופיע לפני ועדה של המרב"ד, היא "הרופא המוסמך" כמשמעותו בסעיף 55א(א) לפקודת התעבורה [נוסח חדש], שהוסמך ליתן אישור רפואי לנהיגה. פרוטוקול הדיון לא הוגש וכל שיש לפני הוא תצהירו של המערער.

לדברי המערער, אמר לחברי הוועדה כי לא ידע שהיה בתקופת ביקורת, כי עד כה נצברו לחובתו אפס נקודות, כי לא היה מעורב בתאונות דרכים ורישיונו לא נשלל ממנו, וכי מדובר רק בעבירות של ברירת קנס. עוד אמר להם כי גם אנשים אחרים נהגו ברכבו. לדבריו, חברי הוועדה לגלו לו, וסירבו ליתן לו לעיין בדו"חות התנועה. המערער גם הסביר להם, לדבריו, כי בעקבות הטיפול במרכז הרפואי ע"ש בריל, הפסיק כבר בשנת 2002 לעשן מריחואנה, כאשר גם עד למועד זה לא עישן אלא סיגריה אחת לחודש, וגם אז הקפיד שלא לנהוג באותו יום. לדבריו, חברי הוועדה שוב לגלו לו וסרבו לבקשתו לבצע בדיקות שתן לגילוי סמים.

הדברים, שלא הוכחו, כאמור, בעיתיים הם, ואין טעם להוסיף.

20. המלצת המרב"ד מיום 17.9.03 (שלא להמשיך את רישיון הנהיגה של המערער) נשלחה למשרד הרישוי (והעתק ממנה לאגף השיקום שבמשרד הביטחון). המלצה (החלטה) זו, שעליה יכול היה המערער להגיש ערעור לוועדת הערר עפ"י סעיף 55א(ב) לפקודת התעבורה, לא הובאה לידיעתו, ורק משפנה במחצית מרץ 2004 לחדש את רישיונו, למד עליה ועל פסילת רישיונו. כמבואר לעיל, המערער הוזמן למשרד הרישוי ליום 2.3.04, ומשלא הופיע, נפסל רישיונו אוטומטית באותו יום (נספח 1 לערעור). מתוך החומר שלפני לא נתחוור לי מה ארע – אם בכלל ארע דבר – בששת החודשים שבין המלצת המרב"ד לבין הזימון למשרד הרישוי. אם כקביעתו של המרב"ד, נהיגתו של המערער כה מסוכנת עד כדי כך שיש לפסול את רישיונו, הכיחד לא נעשה דבר, לכאורה, במשך ששה חודשים?

21. בשלב זה נפתח מסלול של התנגשות בין המערער לבין יו"ר ועדות הערר, הפרופ' מ' שני. האפשרות לערור על החלטה עד ליום 1.4.04 (כפי שהודע למערער ע"י משרד הרישוי), נשללה ע"י פרופ' שני באופן מוטעה, כקביעת השופט פוגלמן בהחלטתו (מיום 22.6.04) בבקשה לפי פקודת ביזיון בית המשפט. על אף שבדיון שהתקיים לפני השופט פוגלמן ביום 16.5.04 הסכימו הצדדים שעניינו של המערער יובא לפני ועדת הערר בהקדם האפשרי, ולא יאוחר מישיבתה הקרובה (ולפיכך נמחקה העתירה), לא זומן המערער להופיע לפני הוועדה. לדבריו, נמסר לו מן הלשכה המשפטית של משרד התעבורה (עוה"ד חוה ראובני), כי יו"ר הוועדה מסרב למלא אחר הוראות פסק הדין (סעי' 16 לערעור). רק לאחר שהמערער הגיש (ביום 1.6.04) בקשה לפי פקודת ביזיון בית המשפט (נספח 5 לערעור), הוזמן להופיע לפני הוועדה ביום 7.6.04. השופט פוגלמן, כאמור, ראה לחייב את המדינה בהוצאות, הן משום שלא עמדה בהצהרתה והן משום שעקב עמדתה המוטעית, שלא איפשרה לשמוע את הערר, הוגשה בשעתו העתירה (נספח 6 לערעור).

22. לא הוגש לי פרוטוקול הישיבה הראשונה של ועדת הערר, שהתקיימה ביום 7.6.04, בהרכב הפרופסורים: מ' שני, זוהר ודוידסון. מידע מהישיבה מצוי בתצהירו של המערער. לדבריו, הוועדה סירבה להתייחס למסמכים שהגיש וסירבה גם לשמוע את נימוקיו. כן הוא אומר, כי יו"ר הוועדה, פרופ' שני, אמר לו

שהוא נמצא בבדיקה כדי לברר מהן מחלות המוח שמהן הוא סובל. לדברי המערער, חברי הוועדה השפילוהו ללא הפסק, צחקו עליו וצעקו עליו (סעי' 19 לערעור).

בישיבה השניה של ועדת הערר (ביום 23.9.04) החליף פרופ' נוי את פרופ' מי' שני. לדברי המערער, כבר ביום 1.6.04, ועוד בטרם התקיימה הישיבה הראשונה, ביקש מהיועצת המשפטית של משרד התחבורה לפסול את פרופ' שני, כדי שלא ישתתף כחבר בוועדת הערר שתדון בעניינו, וכך גם ביקש בבקשתו לפי פקודת ביזיון בית המשפט, שנוכרה לעיל (ראו בקשת המערער מיום 22.5.05 "להבהרה בקשר לפרוטוקול הדיון"). ואולם, לדברי המערער, נכח פרופ' שני מן הצד גם בישיבה השניה (סעי' 21 לערעור), וכפי שנראה להלן, המשיך להיות מעורב בהליכים הקשורים במערער. לטענת המערער, גם בישיבה זו המשיכו חברי ועדת הערר לצחוק עליו ולהשפילו (סעי' 21 לערעור).

23. כזכור, בישיבה הראשונה של ועדת הערר הופנה המערער לבדיקות במכון רום-פילת. לצורך חוות דעתם הראשונה (מיום 28.7.04), ערכו מומחי המכון למערער **סידרה של מבחנים** ביום 21.6.04: **"ראיון אישי מקיף, ציורים, בנדר, השלמת משפטים, TAT, תצפיות התנהגותיות וראיון אימות נתונים"**, כאשר **האבחון כולו נמשך כ-5 שעות** (עמוד ראשון לנספח 20). לדברי המערער, ביום 24.7.04 קיים עימו הפסיכולוג הראשי של המכון, ד"ר וינקלר, שיחת סיכום.

בחוות דעתו קבע המכון כי, ככלל, יכולתו האינטלקטואלית של המערער טובה, ו"בוחרן מציאות, שיפוט מציאות ושיפוט חברתי תקינים". עם זאת, **ניכרות תנודות באפקט, קושי לשמור מרחק מתאים מגירויים, נטיה לאסוציאטיביות וקושי להתמקד בעיקר**. במקביל נמצאו זהירות ונטיה להגנתיות תוך השקעת מאמץ להציג חזות אופטימית, יכולת ומסוגלות, וזאת לעתים עד לרמה של פנטזיה. נטיות אלה, נקבע, עומדות בניגוד לחוויה פנימית של חרדה ומתח פנימי, שהמערער נוטה להקטין ממשמעותה, ברם, בקונפליקט הזה שבין תחושות קשות להבעתן, מצליח המערער לשמור על איזון "ולא עולות אינדיקציות לתוקפנות משמעותית, אימפולסיביות ללא שליטה או לקשיי ויסות חריגים". חוות הדעת קובעת, כי למערער נטיה לראיה סובייקטיבית של סיטואציות, שיכולה להתפרש כילדותית וכנמהרת, כי יש לו מידה של חוסר עכבות, אך לא חריגה. חוות הדעת קובעת, כי המערער מגלה חשיבה נוקשה, מתקשה לראות את נקודת המבט של האחר, דבר שיכול ליצור קונפליקטים עם סביבתו. עוד קובעת חוות הדעת, כי המערער הינו רגיש ופגיע ויש לו קושי להתמיד ולהשתלב עפ"י הסטנדרטים הרגילים. יש לו נטיה להתייחס להפרות "קלות" של החוק בקלות דעת, כאשר הוא מבחין בין עבירות קלות לחמורות לדעתו. הוא מסוגל לקחת אחריות על חלק ממעשיו, אך נוטה לראות את התנהגותו הכוללת כחיובית באופן פשטני. חוות הדעת מציינת את התמודדותו של המערער במשך שנים רבות עם קשיים משמעותיים, ובמיוחד כי "בשנים האחרונות נראה כי חל שיפור בתפקודו", הוא מטופל באופן קבוע ומקפיד על שיתוף פעולה. המומחים התרשמו כי "רשיון הנהיגה והאפשרות לניידות חשובים לו מאוד", בשל מצבו הנפשי.

סיכומו של דבר, המליץ המכון בחיוב, כדלקמן: **"בהתחשב בכל המימצאים והשלכותיהם מומלץ להערכתנו לשקול בחיוב את החזרת רשיון הנהיגה, תוך התנייתו בביקורת עבירות התנועה בעוד כשנה"**.

24. לפי בקשת הוועדה "להמשיך ולבדקו בשאלת הסיכון שבנהיגתו", ערך המכון למערער אבחון נוסף - מבחן רורשאך, שלדברי המערער, ערך כ- 25 דקות. מבחן הרורשאך העלה מימצאים שונים בתכלית מאלה שהעלתה סדרת הבחינות, שהועברה למערער בפעם הקודמת במשך כ-5 שעות.

המבחן מצא אדם הנתון ל"ריגושים אפקטיביים" המערבים איפיונים של דיכאון היכולים להשפיע על יעילות תפקודו. אדם שבוחן המציאות שלו תקין, אך עם נטיה לחיפזון וחוסר תשומת לב בדרך קבלת החלטות ועבודה על משימות. נמצא גם כי למערער קושי בחשיבה הלוגית ובקוהרנטיות, וכי יכולתו פחותה מזו של מרבית האנשים להגיע למסקנות הגיוניות אשר ליחסים בין אירועים. כן נמצאו אינדיקציות

ל"נטיות התנגדותיות", על רקע של תחושת כעס ועוינות כלפי העולם בכלל ויחס שלילי כלפי סמכות. בנוסף, נקבע כי למערער סגנון הסתגלות בלתי עיקבי ובלתי מוגדר, והוא נוטה לחוסר יעילות בתגובותיו ולהתנהלות בלתי צפויה. נמצא גם, כי יכולתו של המערער להתמודד עם סיטואציות חברתיות פחותה מזו של מרבית האנשים, ומיומנותיו החברתיות המוגבלות עלולות להביאו לידי יחסים בינאישיים לא מותאמים ומוזרים.

בסיכום קבעו הפעם המומחים, כי "מכלול הממצאים מקשה מאוד על הניבוי כיצד יגיב איתמר למצבי לחץ. האם יישען על מה שנתפס בעיניו כלוגי ורציונלי בעת קבלת החלטות או האם יישמע לעולמו הריגשי הכרוך בדיכדוך, חרדה, מתח ועצבנות. לפיכך, לא נוכל להמליץ בשלב זה על החזרת רישיון הנהיגה" (נספח 15 לערעור).

לקורא בממצאי שני האבחונים, שחוברו להם יחדיו - זה הראשון (מיום 28.7.04) וזה של הרורשאך (מיום 10.11.04) - נדמה כאילו המדובר בשני נבדקים שונים זה מזה באישיותם (השוו לדברי כבוד השופט ריבלין בע"ש (בי"ש) 4/93 פרטוק נ' משרד התחבורה, פסקה 3, פורסם בנבו). אמנם, בית המשפט איננו מומחה בפסיכולוגיה או בפסיכיאטריה, ולא ישים עצמו מומחה (ראו דברי כבוד השופטת ביניש בר"מ 3186/03 מדינת ישראל נ' עין דור, פסקה 9). עם זאת, תמוה בעיניי כיצד דרים מימצאי שני האבחונים הללו בכפיפה אחת, בשים לב לכך, שבעקבות הראשון הומלץ להחזיר למערער את הרישיון, ואילו בעקבות השני הומלץ שלא לעשות כן.

25. התנהלות בעייתית מאוד קשורה בבקשת המערער (מיום 3.12.04) מהוועדה לקבל את תוצאות שתי הבדיקות שנערכו לו במכון (בשני מועדים) "כולל כל הממצאים והנימוקים", וזאת עפ"י תקנה 195ג(א) לתקנות התעבורה, תשכ"א-1961 (נספח 13 לערעור). בתגובה המציא לו פרופ' מ' שני את "תוצאות המבחנים הפסיכודיאגנוסטיים אשר הועברו לנו ביום 10.11.04" (ראו מכתבו מיום 6.12.04, נספח 14 לערעור), דהיינו, פרופ' שני המציא למערער רק את חוות הדעת השניה של המכון, שאמנם כללה את מימצאי הבדיקות הראשונות אך לא את ההמלצה להחזיר למערער את הרישיון, שהיתה כלולה בחוות הדעת הראשונה. וכך, לא יכול היה המערער לדעת כי בעקבות סדרת הבדיקות הראשונה שעבר, המליץ המכון להחזיר את רישיונו. יש גם לזכור, כי בשלב זה, אליבא דפרופ' שני, אמור היה המערער להופיע פעם נוספת בפני ועדת הערר (שם), כפי שאכן ארע ביום 20.1.05.

המערער שסבר, בטעות, כי קיבל את תוצאות האבחון הראשון - משום שבחוות הדעת של המכון (מיום 10.11.04) צויין תאריך האבחון כיום 21.6.04 - פנה (ביום 12.12.04) למכון כדי לברר להיכן נעלמו תוצאות האבחון השני. בעקבות תשובת המכון, חזר המערער לוועדה וביקש לקבל את תוצאות המבחן השני (מיום 18.10.04). גם בתגובתו (מיום 20.12.04) לא הבהיר פרופ' מ' שני למערער כי בחוות הדעת ששלח לו אוחדו שתי חוות הדעת של המכון, ולא רק זאת, אלא שגם ראה להעיר לו כי אילו טרח לקרוא את המסמך ששלח לו - את חוות הדעת מיום 10.11.04 - היה מגלה כי הוא מתייחס גם למבחן הרורשאך. לפיכך, ביום 26.12.04, פנה המערער בפעם השלישית לבית המשפט (עת"מ 3145/04) וביקש להורות להמציא לו את התוצאות המקוריות של שתי הבדיקות שעבר במכון. ביום 31.3.05 הסכימו הצדדים, בין היתר, שתימסר למערער חוות הדעת הראשונה של המכון מיום 28.7.04. וכך, בעת שהופיע המערער בפעם השלישית והאחרונה בפני ועדת הערר (ביום 20.1.05) לא ידע עדיין על המלצתו הראשונה של המכון, להחזיר לו את הרישיון, מידע שיכול היה להסתייע בו.

התנהלות זו קשה עלי במיוחד. אי העברת מידע למערער, שאותו ביקש ושאותו היה זכאי לקבל, איננה עולה בקנה אחד עם ההתנהגות שרשות ציבורית מחוייבת לה.

26. כך גם בעייתית התנהלות המרב"ד והוועדה בנושא הבדיקות לגילוי הסמים. על אף שנושא הסמים היה תלוי ועומד, ועל אף שהמערער ביקש מהמרב"ד לבצע בדיקות לגילוי סמים, לא נשלח המערער לבדיקת

סמים, אלא בישיבת הוועדה מיום 23.9.04, שאז נדרש לבצע 3 בדיקות לגילוי סמים בתוך שבוע ימים (ואזכיר, כי בבדיקות נמצא המערער נקי מסמים).

27. הוועדה ציינה בהחלטתה, כי ביקשה מיו"ר הוועדה, פרופ' מ' שני, להעביר למומחי המרכז שטיפל במערער את "מימצאי הבדיקה הסופיים של מכון רום כשיגיעו" (שם, בעמ' 2; ההדגשה שלי – ד' ח'), וכן את גישת הוועדה שלא להחזיר למערער את הרישיון, בהוסיפה כי יו"ר הוועדה כתב "על כך" למומחי המרכז, וכי לא הגיעה מצדם כל התייחסות. מן הדברים עולה, כי גם למומחי לא העבירה הוועדה את ההמלצה שבחוות הדעת הראשונה להחזיר למערער את רישיון הנהיגה. זאת למרות שבמכתבו לוועדה מיום 3.12.04 (נספח 13 לערעור) ביקש ממנה המערער מפורשות, כי אם תחליט שלא להעביר לו את תוצאות שתי הבדיקות שנערכו לו, כולל מימצאיהן ונימוקיהן, אזי תעבירן לד"ר לפידוס, הרופאה המטפלת בו במרכז. גם בהעברה חסרה זו של החומר ובנסיבות העברתה, רואה אני פגם בהתנהלות ועדת הערר.

28. את מסקנתה "כי אכן יש סיכון בהמשך נהיגתו [של המערער] במצבו הנפשי" סמכה הוועדה בעיקר על שניים אלה: **על המסקנה אליה הגיע המכון** (הכוונה, כמובן למסקנה השניה), **ועל שתי הבדיקות הקליניות שערכה היא למערער**, כשהיא מוסיפה ומציינת את אי תגובת מומחי המרכז שטיפל במערער למכתביו של יו"ר הוועדה.

את התרשמויותיה משתי הבדיקות שערכה למערער סיכמה הוועדה באומרה, כי בבדיקה שנערכה ביום 23.9.04 **"ניכרו [במערער] מתח פנימי וחרדה, העדר תובנה לנדרש בנהיגה"** (עמ' 1), **בציינה כי היתה למערער התפרצות בלתי נשלטת של מספר דקות**, ובבדיקה שערכה לו ביום 20.1.05 **"בלטו ביתר שאת הממצאים הבעייתיים במבנה אישיותו"** (שם). מסקנתה משתי הבדיקות היתה, ש"ברור כי מדובר באדם בלתי צפוי במצבי לחץ" (עמ' 2).

בית המשפט אמנם איננו מומחה לפסיכיאטריה. אולם, דומה, כי אין צורך להיות מומחה כדי לקבוע כי את התנהגותו של המערער בוועדה יש לראות גם לאור היחס שגילתה כלפיו הוועדה, ובעיקר, כך עולה, יושב הראש שלה, פרופ' מ' שני, ולאור היחס שגילתה כלפיו עוד קודם לכן ועדת המרבי"ד, כפי שפורטו כולם בהרחבה לעיל (והשוו לדברי כבוד השופט ביין בע"ש (חי') 122/00 **אמיתי נ' מדינת ישראל**, פסקה 4). אזכיר כאן, כי כל דבר שהמערער ביקש לקבלו מהוועדה, והיה זכאי לקבלו עפ"י דין, נאלץ לפנות לערכאות כדי לקבלו.

29. כל הדברים דלעיל דוחקים למסקנה, כי אין להותיר את החלטת רשות הרישוי על כנה. כל כך, משום שההתנהלות המתוארת, על הפגמים הרבים שנתגלו בה, פגעה בזכותו של המערער להליך הוגן, על כל ההשלכות וההשפעות שהיו לכך על המערער ועל זכויותיו, לרבות על זכותו של המערער לשמיעה הוגנת, שמשמעותה, בין היתר, שהמערער יישמע בלב פתוח ובנפש חפצה, כאשר כל המידע החשוב לו הובא לידיעתו ולידיעת המומחים מטעמו. מאחר שבית המשפט איננו שם עצמו מומחה, לא ראיתי אלא לבטל את החלטת הוועדה ולהחזיר את העניין לרשות הרישוי, כדי שתחזור ותבחן את שאלת כשירותו של המערער לנהוג, והפעם בפני מומחים אחרים (ראו דברי כבוד השופט זמיר בבג"צ 2911/94 **באקי נ' קלעג'י - מנכ"ל משרד הפנים**, פ"ד מח(5) 291, בעמ' 307, וכן את פסק דינו של השופט ריבלין בעניין **פרטוק**, בפסקה 6). מובן, שהמערער יוכל להגיש כל חוות דעת רלוונטית לנושא. רשות הרישוי תיתן החלטתה בתוך 45 ימים מהיום, ועד לאותו מועד תעמוד בעינה התליית רישיון הנהיגה של המערער. האמור בפסקה זו מתייחס אך לרישיון הנהיגה **ברכב פרטי**, כפי שיובהר להלן.

30. כאמור, קיימת מחלוקת בין הצדדים האם נשללו כל רישיונות הנהיגה של המערער, דהיינו, גם רישיונו לנהוג **באופנוע**, כטענת המשיבים, או רק רישיונו לנהוג ברכב פרטי, כטענת המערער. בהחלטה שנתתי בתום הדיון, איפשרתי לשני הצדדים להתייחס לעניין זה על דרך של הודעה ותגובה בכתב לבית המשפט (עמ' 10).

בהודעתם פירשו המשיבים את החלטת רשות הרישוי לשלול את רישיון הנהיגה "מדרגה א, ט', 2", כמתייחסת אל "א" – אופנוע, "ט" – טרקטור, ורכב פרטי מדרגה 002, בציינם כי גם המלצת המרב"ד התייחסה לרישיון מסוג א', ט', 002. לטענתם, גם המלצת המכון התייחסה לאי החזרת רישיון הנהיגה בכלל, וכך גם החלטת הוועדה, המדברת במסוכנות לנהיגה בכלל.

המערער חולק על הפרשנות ל"א", בטענו, כי עפ"י תקנות התעבורה, תשכ"א-1961, "א" איננו מייצג את כל האופנועים. כך, לטענתו, הרישיון לנהיגה באופנוע, שניתן לו בשנת 1993, היה מדרגה "ב" – רישיון לנהיגה באופנוע בעל נפח מנוע שעד 500 סמ"ק. אך העיקר, טוען המערער, "בשום שלב, החל משנת 2001, גם במשרד הרישוי, לא שללו לי את הרישיון לאופנוע. זה לא מה שעמד לדיון" (עמ' 9 לפרוטוקול, וכן סע' 2 לבקשה לצו ביניים). המערער הוסיף בהקשר זה כי "גם בנימוקי ועדת הערר מדובר ברכב פרטי" (עמ' 9 לפרוטוקול). לטענת המערער, אמרו לו ברשות הרישוי שבית המשפט המינהלי יכריע גם בנושא זה (עמ' 9 לפרוטוקול).

בתגובתם (מיום 7.6.05) הודו המשיבים, כי החלוקה לקטגוריות של רישיונות: רכב, אופנוע וטרקטור איננה נגזרת מן התקנות, אך זו נועדה, לטענתם, להקל על הרישום הפנימי. לדבריהם, זו הפעם, "א" מייצג שלילת הרישיון לנהיגה באופנוע בכלל, משום שדרגה "א" היא הדרגה הנמוכה ביותר של הרישיון לנהיגה באופנוע, ולפיכך, בשלילתה, נשללות גם דרגות הנהיגה שמעליה (כדרגה "ב", של המערער). "ט" מופיעה כקטגוריה נפרדת המתייחסת לטרקטורים, שהרישיון לנהיגה בהם הוא מדרגה 1, עפ"י תקנה 177. לטענתם, כאשר המרב"ד מדווחת שאדם נמצא בלתי כשיר לנהיגה בדרגות א' ט' ו-002, פירוש הדבר שהוא איננו כשיר לנהיגה ברכב מכל סוג שהוא.

31. הסיבה לכך שאין בידי לקבל את עמדת המשיבים, לשלילת רישיון הנהיגה באופנוע של המערער, נעוצה בטענתו העיקרית של המערער, לפיה שאלת הנהיגה באופנוע **לא עמדה כלל לדיון**, טענה שלא הוכחה ע"י המשיבים. המרב"ד התבקש לדון באישור רפואי לנהיגה **ברכב רפואי**, דהיינו, **ברכב מדרגה 2**. בהנחה כי המרב"ד אכן פסל גם את רישיון הנהיגה באופנוע שהיה למערער, **היה עליו להפנות את תשומת ליבו של המערער לכוונתו לעשות כן וליתן לו הזדמנות להתגונן ולטעון ספציפית בנושא זה**. לא ניתן לשלול בדרך אגב גם את רישיונו לנהיגה באופנוע (וראו פסק דינה של כבוד השופטת ש' דברת בע"ש (ב"ש) 1520/00 **בן סימון נ' מדינת ישראל**, פסקה 9, פורסם בנבו).

החלטת המרב"ד, כאמור בה, נשלחה לרשות הרישוי ולמשרד הביטחון, וכשנתבקשו הצדדים (לאחר הדיון) להמציאה לבית המשפט, קיבל אותה המערער מפרקליטות המדינה (ראו הודעתו לבית המשפט מיום 9.6.05). לא נטען, וממילא לא הוכח, כי המערער ידע על פסילת הרישיון לנהיגה באופנוע. אילו הוכח כי ידע על כך, וחרף זאת נמנע מלהעלות את הנושא לפני ועדת הערר, יכולים היו המשיבים להישמע בטענה כי המערער ויתר על זכותו לטעון בנושא. בערר שהגיש המערער על החלטת המרב"ד, ציין כי יש לו גם רישיון לנהיגה באופנוע (עמ' 2 לנספח 7 לערעור). בהתייחסה להמלצת המרב"ד אומרת ועדת הערר בהחלטתה, כי המרב"ד החליט שיש סיכון בנהיגתו של המערער "ולכן יש ליטול רישיונו **לרכב פרטי**" ועל כך הערר שבפניה (עמ' 1 לנספח 22 לערעור; ההדגשה שלי - ד' ח'). על פי לשון החלטת הוועדה, אם כן, עניינה בערר על ההחלטה לשלול את רישיון הנהיגה של המערער ברכב פרטי. ברם, אפילו תמצא לומר כי הוועדה כיוונה בהחלטתה לשלילת כל רישיונות הנהיגה של המערער, אזי היא פגומה, כאמור, בשל כך שהנושא לא נדון בפניה.

עפ"י דוקטרינת הבטלות היחסית, הפרת זכות הטיעון איננה מביאה בהכרח לביטול החלטת הרשות המינהלית. ברם, עפ"י דוקטרינה זו, כאשר אין מדובר במקרי הקצוות (בהם, מחד, שימוע מאוחר לא יתקן את העוול, שאז נפסלת ההחלטה, ומאידך, אי שימוע מוקדם לא גרם עוול, שאז ההחלטה עומדת בעינה והרשות עשויה להידרש לקיים שימוע מאוחר) **אלא במקרים הרגילים, הפרת זכות השימוע גורמת לביטול ההחלטה, אך אינה מונעת קבלת החלטה חדשה לאחר שימוע** (ראו דברי השופט זמיר בפסק דינו בעניין

באקי, בעמ' 306). כך, במקרה שלפניי, החלטת רשות הרישוי לשלול את רישיונו של המערער לנהוג באופנוע - מבוטלת (והשוו לפסק דינו של כבוד השופט עדיאל בעת"מ (י-ם) 1006/02 **אמסלי נ' פקיד רישוי לכלי ירייה**, פורסם בתקדין).

לאור כל הדברים האלה, אני מורה להחזיר למערער את רישיונו לנהיגה באופנוע. אם סבורה רשות הרישוי כי יש לשלול גם את רישיונו לנהיגה באופנוע, בכוחה לפעול במסגרת הסמכות המוקנית לה בחוק.

סוף דבר

32. הערעור מתקבל, כאמור בסעיפים 29 ו-31 לעיל.

המשיבים ישלמו למערער הוצאות המשפט בסך 5,000 ₪ וישיבו לו גם את האגרה ששילם.

ניתן היום ה בתמוז, התשס"ה (12 ביולי 2005) בהיעדר הצדדים.

המזכירות תמציא את פסק הדין לצדדים בפקסימיליה.

דוד חשין, סגן נשיא